

Republika Hrvatska - Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Agencija za odgoj i obrazovanje - Hrvatsko kemijsko društvo

DRŽAVNO NATJECANJE IZ KEMIJE

učen(ka)ca osnovnih i srednjih škola 2017.
Sveti Martin na Muri, 25–28. travnja 2017.

NAPOMENA:

1. Zadatci se rješavaju 120 minuta.
2. Dopušteno je koristiti samo dobivenu tablicu periodnog sustava elemenata.
3. Zadatci se moraju rješavati na mjestu predviđenom za taj zadatak (**ne** koristiti dodatne papire). Ako nema dovoljno mjesta za rješavanje zadatka, može se koristiti poledina prethodne stranice.
4. Odgovori na postavljena pitanja ili račun (kompletan) **moraju** biti pisani **kemijskom olovkom ili tintom plave boje**, jer se u protivnom neće uzimati u obzir pri bodovanju. Ispravljeni odgovori se ne vrjednuju.

Prijavu ispuniti tiskanim slovima!

Prijava za: **zadani pokus**

razred

Zaporka:

POSTIGNUTI BODOVI

(pet brojeva i do sedam velikih slova)

(potpisi članova povjerenstva):

1. _____

2. _____

3. _____

OTKINUTI OVAJ DIO PRIJAVE I STAVITI GA U OMOTNICU S NAPISANOM ZAPORKOM
PRIJAVU ISPUNITI TISKANIM SLOVIMA

Prijava za: **zadani pokus**

razred

Zaporka:

(pet brojeva i do sedam velikih slova)

Ime i prezime učen(ka)ce: _____ OIB: _____

Godina rođenja: _____

Spol: 1. muško

2. žensko (zaokružiti!)

Telefon/mobitel: _____

e-mail: _____

Puni naziv škole: _____

Šifra škole: _____

Adresa škole (ulica i broj): _____

Grad u kojem je škola: _____

Županija: _____

Ime i prezime mentor(a)ice: _____

Temeljne prirodne konstante

Brzina svjetlosti u vakuumu	c_0	$2,998 \times 10^8 \text{ m s}^{-1}$
Planckova konstanta	h	$6,626 \times 10^{-34} \text{ J s}$
Elementarni naboj	e	$1,602 \times 10^{-19} \text{ C}$
Masa mirovanja elektrona	m_e	$9,109 \times 10^{-31} \text{ kg}$
Masa mirovanja protona	m_p	$1,673 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Masa mirovanja neutrona	m_n	$1,675 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Atomska masena konstanta, unificirana atomska jedinica mase, dalton	$m_u, u, \text{ Da}$	$1,661 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Avogadrova konstanta	L, N_A	$6,022 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$
Boltzmannova konstanta	k, k_B	$1,381 \times 10^{-23} \text{ J K}^{-1}$
Molarna plinska konstanta	R	$8,314 \text{ J K}^{-1} \text{ mol}^{-1}$
Faradayeva konstanta	F	$9,649 \times 10^4 \text{ C mol}^{-1}$
Molarni volumen idealnog plina ($p = 101,325 \text{ kPa}, t = 0 \text{ }^\circ\text{C}$)	V_m	$22,41 \text{ L mol}^{-1}$

ŠARENILO U KAPLJICAMA

Pribor: 5 traka bijelog papira (5 cm × 4 cm), povećalo, papirnati ubrus, glačalo, podloga za glačanje, pinceta, celuloidna traka (20 cm × 5 cm), 2 žličice, 1 plastična posudica (za višnju), 2 kapaljke, 1 papirnata posudica (za vinobran)

Kemikalije: zasičena vodena otopina bakrova(II) sulfata (tvar X), destilirana voda, klorovodična kiselina ($w(\text{HCl}) = 19 \%$), vodena otopina amonijaka ($w(\text{NH}_3) = 25 \%$), 1 višnja, vinobran, vodena otopina natrijeva tiosulfata, $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$.

KORAK 1 Na pet papirnatih traka su zasićenom vodenom otopinom bakrova(II) sulfata napisana slova **X** i osušena na zraku. Trake su označene brojevima **1, 2, 3, 4 i 5**. Povećalom promotri tvar **X** na papirnoj traci 1. Zabilježi opažanja. Ova traka će ti koristiti za kontrolu promjena.

Tvar X je sjajne površine, sitnih kristala, modre boje. _____ 3x0,5 boda = 1,5 bod

KORAK 2 Dežurni učitelj će preko papirnatoг ubrusа umjereno zagrijanim glačalom zagrijati tvar **X** na traci 2. Povećalom promotri tvar nastalu na papirnoj traci. Zabilježi opažanja.

           Tvar je (gotovo) bijele boje, sitnih zrnaca. 2x0,5 boda = 1 bod

PITANJE 1 a) U obliku jednadžbe kemijske reakcije **nazivima tvari** prikaži promjenu koja se dogodila zagrijavanjem modre galice.

_____ modra galica $\rightarrow$ bakrov(II) sulfat + voda _____ 1 bod
(priznati i bakrov(II) sulfat pentahidrat)

PITANJE 1 b) Omjer broja jedinki u formulskoj jedinki modre galice je:

Napiši kemijsku formulu modre galice. $\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$ **1 bod**

PITANJE 1 c) Jednadžbu kemijske reakcije iz PITANJA 1 a) prikaži kemijskom simbolikom.

           $\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{CuSO}_4 + 5 \text{H}_2\text{O}$ 1 bod

PITANJE 1 d) Napiši kemijsku formulu tvari koja je ostala na papiru zagrijavanjem? CuSO₄ **1 bod**

KORAK 3 Na tvar dobivenu u KORAKU 2 dodaj jednu kap vode. Zabilježi opažanja.

_____ Tvar je ponovno postala modre boje. _____ 0,5 boda

PITANJE 2 Jednadžbom kemijske reakcije prikaži promjenu koja se dogodila u KORAKU 3 reakcijom tvari na papiru s vodom.

$$\text{CuSO}_4 + 5 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O} \quad 1 \text{ bod}$$

UKUPNO BODOVA NA 1. STRANICI :

8

PITANJE 3 Boja vodene otopine bakrova(II) sulfata posljedica je prisutnosti složenih iona, sastavljenih od jednog iona bakra i na njega vezanih **X** molekula vode. Relativna molekulska masa tog složenog iona je 135,61. Koliko molekula vode sadrži ovaj ion bakra?

Postupak:

$$M_r(\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_x) = A_r(\text{Cu}) + xM_r(\text{H}_2\text{O})$$

$$135,61 = 63,55 + 18,016 \cdot x$$

$$18,016 \cdot x = 72,06$$

$$x = 4$$

Rješenje: **Složeni ion bakra sadrži 4 molekule vode.**

1 bod

KORAK 4 Papirnatu traku 3 s tvari **X** će dežurni učitelj preko papirnatojg ubrusa zagrijati jako zagrijanim glačalom. Povećalom promotri tvar na papirnatj traci. **Zabilježi opažanja.**

_____ **Nastala tvar je prah crne boje.** _____

2x0,5 boda = 1 bod

PITANJE 4 Produkti zagrijavanja tvari **X** na traci 3 su bakrov(II) oksid i sumporov(VI) oksid. Jednadžbom kemijske reakcije prikaži promjenu u KORAKU 4.

1 bod

Napomena: Tijekom rada koristi zaštitne rukavice i naočale.

KORAK 5 Na tvar nastalu u KORAKU 4 dodaj dvije kapi klorovodične kiseline. Promotri nastalu tekućinu i zabilježi opažanja.

_____ **Na rubovima tvari je vidljiva žuta tekućina.** _____

0,5 boda

PITANJE 5 Produkti reakcije tvari nastale na papiru u KORAKU 4 i klorovodične kiseline su bakrov(II) klorid i voda. Jednadžbom kemijske reakcije prikaži opisanu promjenu.

1 bod

KORAK 6 Na tvar **X** na traci 4 kapni jednu kap klorovodične kiseline. Zabilježi uočenu promjenu.

_____ **Otopina je promijenila boju iz modre u zelenožutu (zelenu).** _____

0,5 boda

PITANJE 6 Boju vodenoj otopini u KORAKU 6 daju bakrovi(II) ioni na koje su vezana četiri kloridna iona.

a) Koliki je nabojni broj ovog složenog bakrova(II) iona? _____ **-2** _____

1 bod

b) Napiši njegovu kemijsku formulu. _____ **CuCl_4^{2-}** _____

1 bod

UKUPNO BODOVA NA 2. STRANICI :

	7
--	----------

KORAK 7 Na tvar **X** na traci 5 kapni jednu kap vodene otopine amonijaka. Zabilježi uočenu promjenu.

_____ **Otopina je promijenila boju iz modre u tamnoplavu.** _____ **0,5 boda**

PITANJE 7 Boju vodenoj otopini u KORAKU 7 daju bakrovi(II) ioni na koje su vezane četiri molekule amonijaka, NH_3 .

a) Koliki je nabojni broj ovog složenog bakrova(II) iona? _____ **+2** _____ **1 bod**

PITANJE 7 b) Napiši njegovu kemijsku formulu. _____ **$[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$ (priznati i $(\text{Cu} \cdot 4 \text{NH}_3)^{2+}$)** _____ **1 bod**

PITANJE 8 Koliko je puta masa složenog bakrova(II) iona s kloridnim ionima (vidi odgovor na PITANJE 6) veća od mase složenog bakrova(II) iona s molekulama amonijaka (vidi odgovor na PITANJE 7)?

Postupak:

$$\frac{m_f(\text{CuCl}_4^{2-})}{m_f(\text{Cu}(\text{NH}_3)_4^{2+})} = \frac{M_r(\text{CuCl}_4^{2-}) \text{ Da}}{M_r(\text{Cu}(\text{NH}_3)_4^{2+}) \text{ Da}}$$

$$= \frac{205,35 \text{ Da}}{131,69 \text{ Da}}$$

$$= 1,56$$

Rješenje: Masa iona $[\text{CuCl}_4^{2-}]$ je 1,56 puta veća od mase iona $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4^{2+}]$. **1 bod**

PITANJE 9 Na temelju odgovora na PITANJA 3, 6 i 7 zaključi što uzrokuje promjene boja ispitivanih tekućina.

_____ **Boja otopina ovisi o vrsti jedinki vezanih na bakrov(II) ion.** _____ **1 bod**

KORAK 8 Višnju u posudici zgnječi žličicom. Jednu kap soka kapni na celuloidnu traku i na nju dodaj jednu kap klorovodične kiseline. Drugu kap soka višnje kapni na celuloidnu traku i na nju dodaj jednu kap vodene otopine amonijaka. **Zabilježi opažanja.**

_____ **Sok višnje je u kiseloj otopini crvene, a u lužnatoj zelenoplave boje.** _____ **2x0,5 boda = 1 bod**

PITANJE 10 Što je sok višnje u KORAKU 8?

_____ **Sok višnje je indikator.** _____ **1 bod**

KORAK 9 Na kapljicu soka višnje i klorovodične kiseline dodaj 2 kapi vodene otopine amonijaka. **Zabilježi opažanje.**

_____ **Boja soka višnje se mijenja u zelenu.** _____ **0,5 boda**

UKUPNO BODOVA NA 3. STRANICI :

	7
--	----------

PITANJE 11 Promjena u KORAKU 9 posljedica je kemijske reakcije molekula amonijaka i klorovodika. Produkt reakcije sinteze je nova vrsta tvari, građena od kationa i aniona.

PITANJE 11 a) Kation se sastoji od jednog atoma dušika i četiri atoma vodika, a nabojni mu je broj +1. Anion je kloridni ion. Napiši kemijske oznake za kation NH_4^+ i anion Cl^- . 2x1 bod = 2 boda

PITANJE 11 b) Jednadžbom kemijske reakcije prikaži promjenu u KORAKU 9.

$\text{NH}_3 + \text{HCl} \rightarrow \text{NH}_4\text{Cl}$ 1 bod

PITANJE 11 c) Na primjeru jednadžbe kemijske reakcije iz PITANJA 11 b) dokaži zakon o očuvanju mase.

$$m_f(\text{NH}_3) + m_f(\text{HCl}) = m_f(\text{NH}_4\text{Cl})$$

$$M_r(\text{NH}_3) \cdot \text{Da} + M_r(\text{HCl}) \cdot \text{Da} = M_r(\text{NH}_4\text{Cl}) \cdot \text{Da}$$

$$17,034 \text{ Da} + 36,458 \text{ Da} = 53,492 \text{ Da}$$

$$53,492 \text{ Da} = 53,492 \text{ Da}$$

1 bod

KORAK 10 Na celuloidnu traku kapni jednu kap soka višnje. Na nju stavi na vrhu žličice vinobrana. Promatraj i zabilježi promjene.

Sok višnje dodatkom vinobrana izbljedi. 0,5 boda

PITANJE 12 Spoj u vinobranu, koji uzrokuje promjenu u KORAKU 10, sastoji se od atoma kalija, sumpora i kisika. Ukupna masa atoma kalija u tom spoju je 78,2 Da, ukupna masa atoma sumpora je 64,12 Da. Masa formulske jedinice spoja je 222,32 Da. Koja je kemijska formula spoja u vinobranu?

Postupak:

$$m(\text{K}) = N(\text{K}) \cdot m_a(\text{K})$$

$$m(\text{K}) = N(\text{K}) \cdot A_r(\text{K}) \cdot \text{Da}$$

$$\begin{aligned} N(\text{K}) &= \frac{m(\text{K})}{A_r(\text{K}) \cdot \text{Da}} \\ &= \frac{78,2 \text{ Da}}{39,1 \text{ Da}} \\ &= 2 \end{aligned}$$

$$m(\text{S}) = N(\text{S}) \cdot m_a(\text{S})$$

$$m(\text{S}) = N(\text{S}) \cdot A_r(\text{S}) \cdot \text{Da}$$

$$\begin{aligned} N(\text{S}) &= \frac{m(\text{S})}{A_r(\text{S}) \cdot \text{Da}} \\ &= \frac{64,12 \text{ Da}}{32,06 \text{ Da}} \\ &= 2 \end{aligned}$$

$$m_f(\text{spoj}) = N(\text{K}) \cdot m_a(\text{K}) + N(\text{S}) \cdot m_a(\text{S}) + N(\text{O}) \cdot m_a(\text{O})$$

$$222,32 \text{ Da} = 78,2 \text{ Da} + 64,12 \text{ Da} + N(\text{O}) \cdot 16 \text{ Da}$$

$$N(\text{O}) \cdot 16 \text{ Da} = 80 \text{ Da}$$

$$N(\text{O}) = 5$$

Rješenje: Kemijska formula spoja je $\text{K}_2\text{S}_2\text{O}_5$.

za $N(\text{K})$, $N(\text{S})$, $N(\text{O})$ i kemijsku formulu spoja po 1 bod, 4x1 bod = 4 boda

UKUPNO BODOVA NA 4. STRANICI :

	8,5
--	-----

KORAK 11 Na crno obojeni dio celuloidne trake kapni jednu kap vodene otopine natrijeva tiosulfata, $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$, i na nju jednu kap klorovodične kiseline. Povećalom promatraj promjene i zabilježi ih.

_____ Tekućina se zamuti (0,5 boda), a potom se vide sitna zrnca (0,5 boda) svjetložute boje (0,5 boda). _____
 3x0,5 boda = 1,5 bod

PITANJE 13 a) Produkt uočen tijekom kemijske reakcije u KORAKU 11 je elementarna tvar. Kojoj skupini tvari pripada taj produkt reakcije (zaokruži slovo ispred točnog odgovora)?

A) metalima **B) nemetalima** C) polumetalima

1 bod

PITANJE 13 b) U tablicu upiši tražene podatke.

naziv izlučene elementarne tvari	kemijski simbol	$N(p)$	$N(e)$	$N(n)$	A	oznaka atoma
sumpor	S	16	16	16	32	$^{32}_{16}\text{S}$

za svaki odgovor 0,5 boda

6x0,5 boda = 3 boda

PITANJE 14 a) Napiši oznaku atoma koji ima dva neutrona više od atoma iz PITANJA 13 b. _____ $^{34}_{16}\text{S}$ _____ 1 bod

PITANJE 14 b) Kako se nazivaju ovakve vrste atoma? _____ izotopi _____

1 bod

PITANJE 14 c) Pretpostavi da se **tvar 1** sastoji samo od atoma sa 16 neutrona u jezgri (iz PITANJA 13 b), a **tvar 2** samo od atoma s osamnaest neutrona u jezgri (iz PITANJA 14 a). Kakva su svojstva tih dviju vrsta elementarnih tvari (zaokruži slovo ispred točnog odgovora)?

A) Obje tvari imaju jednaka fizikalna i kemijska svojstva.

B) Obje tvari imaju jednaka samo fizikalna svojstva.

C) Obje tvari imaju jednaka samo kemijska svojstva.

D) Tvari imaju različita fizikalna i kemijska svojstva.

1 bod

PITANJE 14 d) Obrazloži svoj odgovor.

_____ Tvari 1 i 2 su građene od atoma istog elementa, pa imaju ista kemijska svojstva. Neka se fizikalna svojstva razlikuju zbog razlike u masi atoma. _____ 1 bod

1. stranica

2. stranica

3. stranica

4. stranica

5. stranica

Ukupni bodovi

<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>	<input type="text"/>
											40

UKUPNO BODOVA NA 5. STRANICI :

	9,5
--	-----